

UZASADNIENIE

Pełnoskalowa agresja Federacji Rosyjskiej wobec Ukrainy, rozpoczęta w dniu 24 lutego 2022 r., spowodowała masową migrację osób uprzednio mieszkających na terenach ukraińskich dotkniętych wojną, którzy poszukiwali ochrony. W 2024 r. pod ochroną czasową w Rzeczypospolitej Polskiej pozostawało niemal 1 mln osób z Ukrainy, a zdecydowana większość z nich stanowiła kobiety i dzieci.

Zgodnie z danymi z systemu informacji oświatowej (SIO), w roku szkolnym 2024/2025 (według stanu na dzień 30 września 2024 r.) w polskich szkołach uczyło się 151 816 dzieci i młodzieży przybyłych z Ukrainy, co stanowiło ok. 3,03% ogółu uczniów i uczennic w polskim systemie oświaty.

Biorąc pod uwagę:

- 1) objęcie od dnia 1 września 2024 r. obowiązkiem szkolnym i obowiązkiem nauki dzieci i młodzieży z Ukrainy przebywających na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej;
- 2) zmianę przepisów regulujących funkcjonowanie osób przybyłych do Polski z Ukrainy od dnia 24 lutego 2022 r., w tym wprowadzenie zasady, zgodnie z którą dziecko obywatela Ukrainy, na które ubiega się on o świadczenia wychowawcze, o którym mowa w ustawie z dnia 11 lutego 2016 r. o pomocy państwa w wychowywaniu dzieci (Dz. U. z 2024 r. poz. 1576), musi realizować obowiązek szkolny albo obowiązek nauki w ramach polskiego systemu oświaty, co może przełożyć się na zwiększenie liczby uczniów i uczennic z Ukrainy w szkołach polskiego systemu oświaty;
- 3) pozostawanie w roku szkolnym 2023/2024 poza polskim systemem oświaty znacznej liczby dzieci i młodzieży z Ukrainy, przy jednoczesnym braku pobierania przez te osoby nauki w szkołach funkcjonujących w ukraińskim systemie oświaty z wykorzystaniem metod i technik kształcenia na odległość, co powoduje szereg potencjalnych wyzwań i problemów związanych z rozpoczęciem realizacji przez tę grupę od dnia 1 września 2024 r. kształcenia w szkołach polskiego systemu oświaty, zwłaszcza w kontekście społecznego funkcjonowania tej grupy w polskim społeczeństwie;
- 4) niepewność sytuacji w Ukrainie i fakt, że nieuzasadniona agresja zbrojna Federacji Rosyjskiej wobec Ukrainy przedłuża się, co może skutkować dalszymi masowymi migracjami osób poszukujących ochrony w Polsce, w tym migracjami dzieci i młodzieży

– za konieczne uznano udzielenie dodatkowego wsparcia umożliwiającego wyrównywanie szans edukacyjnych dzieci i młodzieży z Ukrainy przez lepsze dostosowanie środowiska szkolnego do potrzeb uczniów i uczennic z Ukrainy.

Z uwagi na powyższe w pierwszym kwartale 2024 r. Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej podjęło, w porozumieniu z Ministerstwem Edukacji Narodowej, dialog z Komisją Europejską, zmierzający do wyasygnowania w ramach Programu Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021–2027 puli środków przeznaczonych na wsparcie funkcjonowania uczniów i uczennic z Ukrainy w polskim systemie oświaty. Stosowna zmiana w Programie Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021–2027 została przyjęta przez Radę Ministrów na mocy uchwały Rady Ministrów z dnia 16 lipca 2024 r. w sprawie przyjęcia projektu zmiany programu Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021–2027.

Przyjęcie ww. uchwały umożliwiło rozpoczęcie formalnych negocjacji z Komisją Europejską. Efektem prowadzonych działań było zatwierdzenie w dniu 14 stycznia 2025 r. przez Komisję Europejską zmian w Programie Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021–2027. Działania na rzecz poprawy funkcjonowania uczniów i uczennic z Ukrainy w polskim systemie oświaty mają być realizowane w oparciu o finansowanie niepowiązane z kosztami, co oznacza, że rozliczanie otrzymanych środków z Komisją Europejską nastąpi na podstawie osiągniętej wartości wskaźnika dotyczącego nowych uczniów i uczennic z Ukrainy uczestniczących w kształceniu formalnym w szkołach podstawowych lub ponadpodstawowych w całym jednym roku szkolnym w okresie pomiędzy 2024 r. a 2027 r.

Zgodnie z założeniami zmienionego Programu Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021–2027, Ministerstwo Edukacji Narodowej zostało zobowiązane do opracowania i wdrożenia programu rządowego, w ramach którego będą realizowane działania dostosowane do różnorodnych potrzeb uczniów i uczennic, ze szczególnym uwzględnieniem umożliwienia wyrównania szans edukacyjnych dzieci i młodzieży z Ukrainy. Ponadto przewidziane w programie rządowym działania mają służyć stworzeniu bardziej przyjaznego środowiska szkolnego.

Zmieniony Program Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021–2027 zakłada, że program rządowy dotyczący wyrównywania szans edukacyjnych dzieci i młodzieży z Ukrainy będzie zawierał co najmniej następujące elementy:

- 1) dofinansowanie zatrudnienia asystenta międzykulturowego;
- 2) szkolenia dla nauczycieli dotyczące pracy w zespołach klasowych, do których uczęszczają dzieci i młodzież z doświadczeniem migracyjnym lub uchodźczym;
- 3) przygotowanie materiałów metodycznych dla nauczycieli;
- 4) wzmocnienie profilaktyki zaburzeń zdrowia psychicznego oraz wzmocnienie wsparcia psychologiczno-pedagogicznego dla przedstawicieli środowiska szkolnego, w tym uczniów i uczennic z doświadczeniem migracyjnym lub uchodźczym.

Tym samym działania przewidziane w ramach programu rządowego, zgodnie z decyzją Komisji Europejskiej, która rozstrzyga o przeznaczeniu środków pochodzących z Programu Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021–2027, będą miały charakter kompleksowy.

Zasady i warunki realizacji omawianego wyżej wsparcia w zakresie wyrównywania szans edukacyjnych dzieci i młodzieży z Ukrainy zostaną szczegółowo określone w Rządowym programie wyrównywania szans edukacyjnych dzieci i młodzieży z Ukrainy „Szkoła dla wszystkich” w latach szkolnych 2024/2025, 2025/2026 i 2026/2027, zwanym dalej „Programem”, przyjętym przez Radę Ministrów na podstawie art. 90u ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (Dz. U. z 2024 r. poz. 750, z późn. zm.).

Program umożliwi podmiotom zaangażowanym w jego wdrażanie realizację szeregu działań mających na celu wyrównywanie szans edukacyjnych oraz wsparcie dzieci i młodzieży z Ukrainy w polskim systemie oświaty. Realizacja Programu będzie wspierała również funkcjonowanie całej społeczności szkolnej, w tym dzieci i młodzieży z doświadczeniem migracyjnym lub uchodźczym z krajów innych niż Ukraina, które pobierają naukę w polskich szkołach, ich polskich rówieśników, rodziców i nauczycieli.

Program będzie realizowany w latach szkolnych 2024/2025, 2025/2026 i 2026/2027, tj. do dnia 31 sierpnia 2027 r.

Realizowane w ramach Programu działania będą uwzględniały w sposób kompleksowy potrzeby uczniów i uczennic z Ukrainy, wynikające m. in. z odmienności językowej i kulturowej (w tym uczniów i uczennic z Ukrainy pochodzenia romskiego), doświadczenia traumy wojennej, trudności edukacyjnych spowodowanych zmianą środowiska edukacyjnego, jak również potrzeby wynikające z niepełnosprawności czy szczególnych uzdolnień ucznia czy uczennicy.

Program będzie realizowany w ramach trzech modułów:

1. Moduł 1. Asystent międzykulturowy

Celem modułu 1. jest skuteczniejsze włączenie uczniów i uczennic z Ukrainy do polskiego systemu oświaty oraz wzmocnienie i lepsze dostosowanie środowiska szkolnego do potrzeb związanych z wielokulturowością przez dofinansowanie zatrudnienia asystentów międzykulturowych w szkołach, w których uczniowie i uczennice z Ukrainy spełniają obowiązek szkolny lub obowiązek nauki, mające na celu wyrównywanie szans edukacyjnych dzieci i młodzieży z Ukrainy.

W ramach modułu 1. będzie realizowane dofinansowanie zatrudnienia w szkołach objętych wsparciem asystentów międzykulturowych na potrzeby uczniów i uczennic z Ukrainy.

Środki na dofinansowanie zatrudnienia asystenta międzykulturowego będą mogły otrzymać następujące organy prowadzące szkoły:

- 1) jednostka samorządu terytorialnego;
- 2) osoba prawna inna niż jednostka samorządu terytorialnego;
- 3) osoba fizyczna;
- 4) minister właściwy do spraw:
 - a) kultury i ochrony dziedzictwa narodowego (w odniesieniu do szkół artystycznych realizujących kształcenie ogólne w zakresie szkoły podstawowej i szkół artystycznych realizujących kształcenie ogólne w zakresie liceum ogólnokształcącego, dla których minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego jest organem prowadzącym),
 - b) rolnictwa,
 - c) środowiska,
 - d) gospodarki morskiej,
 - e) żeglugi śródlądowej.

2. Moduł 2. Dobrostan społeczności szkolnej

Celem modułu 2. jest podwyższenie poziomu dobrostanu uczniów i uczennic z Ukrainy oraz całości środowiska szkolnego przez realizację różnorodnych form wsparcia kierowanych do uczniów i uczennic z doświadczeniem migracji lub uchodźstwa i ich rodziców oraz integrację w oddziałach dla ich rówieśników w ramach szkoły, do której uczęszczają uczniowie i uczennice z Ukrainy, w tym działania służące wzmocnieniu profilaktyki zaburzeń zdrowia psychicznego oraz wzmocnieniu wsparcia psychologiczno-pedagogicznego dla przedstawicieli środowiska szkolnego, mające na celu wyrównywanie szans edukacyjnych dzieci i młodzieży z Ukrainy.

Wsparcie w ramach modułu 2. będzie realizowane na poziomie centralnym przez Instytut Badań Edukacyjnych – Państwowy Instytut Badawczy oraz na poziomie regionalnym (koordynowanym przez wojewodów) przez 16 operatorów wojewódzkich wybranych przez wojewodów, którzy otrzymają środki z Programu na realizację w danym województwie działań polegających na udzielaniu wsparcia wyżej opisanym grupom odbiorców. Operatorem wojewódzkim realizującym działania w ramach modułu 2. w danym województwie może być organizacja pozarządowa, o której mowa w art. 3 ust. 2 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (Dz. U. z 2024 r. poz. 1491, z późn. zm.), lub organizacje pozarządowe, o których mowa w art. 3 ust. 2 tej ustawy, składające ofertę wspólną zgodnie z art. 14 ust. 2 tej ustawy.

3. Moduł 3. Doskonalenie kadr systemu oświaty

Celem modułu 3. jest podniesienie kompetencji zawodowych kadr systemu oświaty w celu skutecznej integracji uczniów i uczennic z doświadczeniem migracji lub uchodźstwa, zapewnienia im równych szans edukacyjnych oraz budowania otwartego i wspierającego środowiska szkolnego, mające na celu wyrównywanie szans edukacyjnych dzieci i młodzieży z Ukrainy.

Wsparcie w ramach modułu 3. jest skierowane do kadr systemu oświaty (rozumianych jako nauczyciele, specjaliści niebędący nauczycielami, asystenci międzykulturowi, pracownicy niepedagogiczni, kadra kierownicza szkół, pracownicy organów prowadzących szkoły oraz pracownicy organów sprawujących nadzór pedagogiczny). Realizacja działań przewidzianych w module 3. adresowanych do wyżej opisanej grupy odbiorców przyczyni się do stworzenia odpowiedniego środowiska, w którym dzieci i młodzież z Ukrainy będą mogli znacząco zwiększyć swoje szanse edukacyjne, czuć się bezpiecznie, budować i rozwijać relacje z rówieśnikami, a także dalej rozwijać swoją wiedzę, umiejętności i kompetencje.

Wsparcie w ramach modułu 3. jest realizowane na poziomie centralnym przez Ośrodek Rozwoju Edukacji, który jest koordynatorem całego modułu 3. oraz na poziomie regionalnym (w każdym województwie) – przez operatorów regionalnych wybranych przez Ośrodek Rozwoju Edukacji na podstawie ustawy z dnia 11 września 2019 r. – Prawo zamówień publicznych (Dz. U. z 2024 r. poz. 1320).

Warunkiem udzielenia wsparcia w ramach poszczególnych modułów jest zapewnienie, że w danej szkole objętej wsparciem obowiązek szkolny albo obowiązek nauki jest realizowany przez co najmniej jednego ucznia lub jedną uczennicę z Ukrainy.

Wysokość środków finansowych przeznaczonych na realizację działań określonych w Programie wynosi 499 903 491,80 zł i uwzględnia środki na działania merytoryczne oraz koszty administracyjne w ramach poszczególnych modułów Programu.

Program jest współfinansowany ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego Plus w ramach Programu Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021–2027, działanie 04.17 „Szkola dla wszystkich”.

Podział środków finansowych na działania w poszczególnych modułach Programu przedstawia się następująco:

- 1) Moduł 1. – Asystent międzykulturowy – dofinansowanie zatrudnienia asystentów międzykulturowych – 250 000 000,00 zł, z tego:

- w obszarze wsparcia, którego koordynatorami są wojewodowie – 247 984 288,00 zł,
 - w obszarze wsparcia, którego koordynatorami są ministrowie właściwi prowadzący szkoły – 2 015 712,00 zł;
- 2) Moduł 2. – Dobrostan społeczności szkolnej – 127 000 000,00 zł, z tego:
- w obszarze wsparcia, którego koordynatorem jest Instytut Badań Edukacyjnych – Państwowy Instytut Badawczy – 27 000 000,00 zł,
 - w obszarze wsparcia, którego koordynatorami są wojewodowie – 100 000 000,00 zł;
- 3) Moduł 3. – Doskonalenie kadr systemu oświaty – 107 000 000,00 zł, z tego:
- na działania realizowane na poziomie centralnym przez Ośrodek Rozwoju Edukacji – 30 000 000,00 zł,
 - na działania realizowane na poziomie regionalnym przez operatorów regionalnych – 77 000 000,00 zł.

W ramach kosztów administracyjnych w Programie przewidziano środki finansowe (w tym na wynagrodzenia) dla:

- ministra właściwego do spraw oświaty i wychowania – 3 903 491,80 zł,
- 16 wojewodów (moduł 1. i 2.) oraz ministrów właściwych prowadzących szkoły (moduł 1.) – 12 000 000,00 zł.

Realizacja Programu nie spowoduje dodatkowych skutków finansowych dla budżetu państwa oraz dla systemu ochrony zdrowia. Ewentualne skutki finansowe konieczne do pokrycia w latach 2025–2027 z budżetów właściwych ministrów będących organami prowadzącymi szkoły objęte wsparciem w ramach Programu nie będą stanowiły podstawy do ubiegania się o dodatkowe środki na ten cel.

Uchwała wejdzie w życie z dniem podjęcia.